

Att vara forskarstuderande i omvårdnad

Kerstin Karlsson

En direkt forskarutbildning i ämnet omvårdnad finns hittills endast vid den medicinska fakulteten vid Umeå universitet. På alla andra orter är forskarstuderande med inriktning mot omvårdnad registrerade inom olika institutioner inom samhällsvetenskaplig eller medicinsk fakultet. Genom kurser och val av avhandlingsämne försöker de att profilera sig mot omvårdnadsforskning. Den första generationens forskarstuderande upplever en brist på kompetenta handledare inom ämnet omvårdnad. Denna brist kan bara utbildas bort.

Kerstin Karlsson redogör för sina erfarenheter av att vara forskarstuderande med inriktning mot omvårdnad. Hon är sjuksköterska, vårdlärare och är knuten till institutionen för diagnostisk radiologi, Uppsala universitet. Under tre år har hon varit representant för de forskarstuderande inom Program för omvårdnadsforskning vid universitetet.

Bakgrund

Sedan några år tillbaka arbetar jag som forskarstuderande i omvårdnad inom ämnet diagnostisk radiologi i Uppsala. Forskningsprojektets titel är: "Patienters reaktioner inför hotande vårdhändelser. Informationens betydelse för patienter som genomgår urografi", och den övergripande målsättningen är att studera patienters reaktioner inför orosframkallande vårdhändelser med njurröntgen som ett första exempel, samt att finna metoder att reducera oönskat höga orosnivåer, i första hand genom insatser med tillrättalagd information.

Avsikten med denna artikel är att förmedla några synpunkter och erfarenheter från praktiskt forskningsarbete i omvårdnad till personer som eventuellt överväger att påbörja en forskarutbildning. Vad

som här behandlas kan dock också vara av intresse för annan vårdpersonal, som utan att direkt vara engagerad i forskningsprojekt ändå på olika sätt kommer i kontakt med eller berörs av sådant arbete.

Forskarstudier i omvårdnad

För att kunna antas till forskarutbildning krävs att man uppfyller fordringarna för såväl allmän som särskild behörighet och att ämnesföreträdaren i det ämne man valt bedömer att man har förutsättningar att klara av forskarutbildningen. Nominellt tar forskarutbildningen fyra år av heltidsstudier och normalt ingår förutom själva avhandlingsarbetet ett program med kurser, som skall ge fördjupande ämnesteoritiska kunskaper och metodskolning. Aktivt deltagande i seminarier inom ämnet är också ett reguljärt inslag i utbildningen.

I samband med antagningen som forskarstuderande utses också en handledare med uppgift att ansvara för doktorandens skolning. Då de omvårdnadsproblem man vill bearbeta ofta till sin natur är tvärvetenskapliga, kan det vara nödvändigt och praktiskt att engagera mer än en handledare för en viss doktorand, om inte en erfaren forskare som täcker alla de aktuella deldisciplinerna finns att tillgå. I mitt eget fall har jag förmånen att få handledning av såväl en läkare som en psykolog, vilket jag upplever som ett fördelaktigt arrangemang. Allmänt sett bör handledarfrågan ägnas stor uppmärksamhet vid antagningstillfället, så att bästa möjliga hand-

.....
Då de omvårdnadsproblem man vill bearbeta ofta till sin natur är tvärvetenskapliga, kan det vara nödvändigt att engagera mer än en handledare för en viss doktorand.
.....

ledarförhållande skapas redan från början, något som avsevärt kan bidra till att underlätta och förkorta studierna.

Finansieringen av forskarstudierna är ett viktigt och ofta svårt problem att lösa. När det gäller doktorandens egen lön är det självklart bäst om man kan uppnå en situation där man avlönas för att just forska, antingen så att man tilldelas forskarutbildningsbidrag (ett relativt fåtal sådana har hittills tilldelats forskarstuderande i omvårdnad) eller så att man från någon källa ansöker om och tilldelas medel, inklusive egen lön, för det projekt man vill driva. Problemet här är att det ännu inte kan sägas existera något reguljärt statligt organ med uppgift att exklusivt fördela stöd till omvårdnadsforskning. Lokalt har i några fall olika regionsstyrelser uppmärksammat behovet och fördelat vissa resurser för vårdforskning. På central nationell nivå har medicinska forskningsrådet under senare tid på ett förtjänstfullt sätt tagit upp omvårdnadsforskning på programmet och stött vissa prioriterade projekt. Tyvärr ligger dock dessa resurser inte i paritet med det samlade behovet. Det existerar också andra organ från vilka man kan ansöka om stöd för vårdprojekt, tex Svensk sjuksköterskeförening och, beroende på projektets natur, vissa fonder och stiftelser som delar ut bidrag till forskning med viss inriktning.

I detta sammanhang vill jag gärna stryka under hur viktigt det är att den projektplan man lämnar ifrån sig i ansökan är väl genomarbetad. Förutom att projektet skall vara vetenskapligt sunt och genomförbart, gäller att det också måste presenteras på ett sätt som övertygar läsaren/bedömare om att detta verkligen är angeläget att satsa på. Här kan erfarenheter och hjälp från mera etablerade forskarkollegor vara till ovärderlig nytta. Om patienter kommer att involveras i projektet, även om det endast är fråga om intervjukontakter, är det en fördel om projektet är godkänt av den etiska nämnd som finns på varje högskoleort med omvårdnadsforskning på programmet. Det kan vara lämpligt att utverka ett sådant godkännande redan innan projektansökan skickas in.

Möjligheterna att bedriva framgångsrika forskarstudier vid sidan av ett annat heltidsarbete måste

bedömas vara mycket små. Att bedriva forskarstudier *är* ett heltidsarbete, vilket innebär att den som går in i studierna med en deltidstjänst vid sidan av realistiskt sett måste räkna med att förlänga studierna i motsvarande grad.

En icke oväsentlig del av arbetet som forskarstuderande upptas av ansträngningarna att kommunicera de resultat man uppnått. Att författa läsvärda skriftliga rapporter som finner nåd inför kritiska granskares ögon så att de kan publiceras i vetenskapliga tidskrifter är en svår konst liksom att planera och genomföra en muntlig presentation av ens forskning under 10–15 minuter vid en konferens. Kravet på att språket ofta skall vara ett annat än ärans och hjältarnas gör inte uppgiften lättare. Avsikten med att ta upp detta är inte att skrämma någon från att gå in i en forskarutbildning utan endast att framhålla att även detta inslag i utbildningen kräver ett stort arbete. Varje forskarstuderande som vill lära sig kommunicerandets svåra konst – och det borde alla vilja! – måste därför vara beredd att avsätta rejält med energi och tid till upplärningsprocessen för att resultatet skall bli bra. Words don't come easy!

En avgörande förutsättning för att forskarstudierna skall krönas med framgång är givetvis att den forskning som bedrivs håller måttet rent vetenskapligt. Här är inte rätt plats att diskutera bra och mindre bra forskningsmetodik – en uppsjö av läroböcker behandlar detta ämne – och självklart har handledaren här kanske sin största uppgift att fylla när det gäller att avgöra om en viss projektuppläggning har utformats på bästa möjliga sätt. Vad jag i stället vill komma åt och förmedla är den grundläggande attityd jag anser att man som forskare måste ha till sin forskning och sina resultat, nämligen att alltid eftersträva maximal spridning och maximala möjligheter för andra forskare världen över att ta del av och kritiskt kunna granska de sanningar man anser sig ha nått fram till. Att ta del av och lära sig bedöma andras arbeten respektive att själv föra ut resultaten av sin forskning och utsätta sig för andras kritiska granskning är m a o de spelregler som gäller och som man har att anpassa sig till. Endast på så sätt kan man få ett slutgiltigt svar på om den forskning man bedriver håller måt-

Omvårdnad är främst en empirisk vetenskap och en god koppling mellan forskning och praktiskt arbete och är därför självklart nödvändig. Det kan dock ibland vara svårt att få forskningsresultat att slå igenom i vårdarbetet som avsett var. Ett exempel på en sådan svårighet som jag noterat är att det

.....

321

Man känner verkligen hela tiden att man deltar i en utveckling och uppbyggnad av ett angeläget verksamhetsområde.

Medge att detta inte är någon dålig önskelista! Men låt oss samtidigt inte glömma att listan uttrycker ett idealtillstånd efter genomgången forskarutbildning och att många av de kvaliteter som finns med kan tränas upp och utvecklas under utbildningen.

Avslutning

Att ägna sig åt omvårdnadsforskning i dag upplever jag samtidigt vara både mycket svårt och mycket stimulerande. Svårt framför allt därför att forskningsområdet ännu är så nytt och oetablerat i vårt land att det inte än funnit någon profil. Stimulerande därför att man hela tiden verkligen känner att man deltar i en utveckling och uppbyggnad av ett mycket angeläget verksamhetsområde.

Under de närmaste fem till tio åren skall omvårdnadsämnet etableras som en vetenskaplig disciplin

och olika förhållanden formaliseras. Utan att göra anspråk på att vara särskilt framsynt, kan man se framför sig konkurrerande önskemål i denna etableringsprocess; omvårdnadsforskarnas egna krav på ett snabbt etablerande av ett självständigt omvårdnadsämne, egna institutionsbildningar etc som kan komma att ställas mot vissa medicinares och/eller beteendevetares förmodade önskemål att kunna styra utvecklingen mera mot integrering med något eller några av de redan etablerade ämnena. Personligen hoppas jag att utvecklingen skall leda fram mot en gradvis etablering av omvårdnadsforskningen mot större och större självständighet, men i en takt som svarar mot den samlade kunskapsutvecklingen i ämnet, och på ett sätt som medger att de fonder av kunskaper som byggts upp i närliggande ämnen hela tiden kan tas till vara på bästa sätt.

REFERENSER

UHÄ, Fortsatt högskoleutbildning, Universitets- och högskoleämbetet 1982. Liber utbildningsförlag.